

EGYPT A IZRAEL: VOJNA NA VYČERPANIE, 1968 – 1970*

KAROL R. SORBY

SORBY, K. R. The War of Attrition, 1968 – 1970. *Vojenská história*, 3, 16, 2012, pp 36-54, Bratislava.

After the June War of 1967 the issue at stake was the return of territories occupied by Israel. The purposely ambiguous UN Resolution 242 became a controversial issue as each party stressed another part of the resolution. As the Israelis refused the equation “land for peace“ and the withdrawal from all territories, the Arab states at Khartoum decided to adopt a unified position. The Arab states agreed to unify efforts to “eliminate the effects of aggression“ – not eliminate Israel. Although they pledged not to negotiate with Israel, they looked to the superpowers – the USA and USSR – to resolve the dispute. However the USA was all too willing to sit back and wait for the Arab states to come around. After all, the Arab states wanted their land back and all they had to do to get it back was to sign peace treaties with Israel. To re-engage the Americans, Egypt engaged Israel in the so-called War of Attrition – artillery duels and aerial dogfights across the Suez Canal. The US Department of State made an attempt to break the impasse announcing the Rogers Plan in December 1969. Egyptian president at first turned down the plan, but the Arab summit meeting held in Rabat offered him little additional military or economic aid to help Egypt to support the war efforts. The escalation of the war during the first half of 1970 and the threat of superpower involvement may have changed the situation. Jamāl ‘Abd an-Nāsir on 23 July 1970 announced Egypt’s acceptance of the Rogers Plan.

Military History. Egypt and Israel. The War of Attrition, 1968 – 1970

Prežitie egyptského revolučného režimu po drvinej porážke v júni 1967 a jeho odhodlanie vzdorovať Izraelu svedčí o morálnej sile egyptského ľudu. Ľudia boli ochotní vydržať úsporné opatrenia, ktoré boli nevyhnutné vzhľadom na rozvrátené hospodárstvo. Našťastie v roku 1967 bola bohatá úroda bavlny a ryže, a boli otvorené nové ropné polia južne od Suez. Okrem toho, Saudská Arábia a Kuvajt prisľúbili Egyptu finančnú podporu, aby prezident nebol nútený pristúpiť na separátny mier s Izraelom. Egypt, naopak, stiahol svoje jednotky z Jemenu, čo preň predstavovalo ďalšie poníženie, ale zároveň zastavilo odčerpávanie skromných zdrojov štátu. V júli 1967 Džamāl ‘Abdannāsir využil príležitosť osláv 15. výročia revolúcie a predniesol na Káhirskej univerzite zásadný prejav k národu

* Štúdia bola vypracovaná v Ústave orientalistiky SAV v rámci projektu VEGA-2/0141/12.

a bol to prvý verejný prejav po tom, čo odstúpil a vrátil sa k moci.¹ Na obvinenia, že príčinou porážky bolo jeho odmietnutie zaútočiť prvý, čím poskytol túto príležitosť Izraelu, uviedol, že keby bol Egypt začal vojnu, bol by musel čeliť zásahu USA v prospech Izraela a odsúdeniu zo strany ZSSR, Francúzska a svetovej verejnosti. Porážku pripísal zmätkom vo velení armády, ktoré sa napriek jeho vážnym varovaniam sa nepripravilo náležite na očakávaný izraelský útok. Potom odmietol „vnutený mier“, ktorý znamená vzdať sa. Vyzval Egyptanov, aby si nezúfali a neopúšťali svoje zásady a poukázal na odhodlanie Američanov po útoku na Pearl Harbor, Britov po Dunkirku a uviedol ďalšie príklady nezlomnej vôle.² Odmietol vzdať sa záväzku danému palestínskym Arabom, keď povedal, že „*napriek porážke a napriek okupácii Sinajského polostrova sa nevzdáme práv palestínskeho ľudu*“.³

V priebehu augusta 1967 sa výrazne prejavila úloha prezidenta Josipa Broza Tita, ktorý navštívil Sýriu a Egypt a vyvíjal tlak na USA a osobitne na prezidenta Lyndona Johnsona v snahe dosiahnuť v BR OSN rezolúciu vyváženú a spravodlivú aj pre Arabov. Takto participovali všetky arabské štáty, ZSSR a socialistické štáty pri politickej a vojenskej podpore Egypta a jeho armády v najkritickejších chvíľach. Bola to skutočne silná podpora pri realizácii politiky vzdoru voči Izraelu v období považovanom v najnovšej histórii Egypta za najťažšie. V tom čase nepoľavovala vôľa Egyptanov a úsilie ich prezidenta a ďalších politických predstaviteľov a vojenských veliteľov, aby čo najskôr došlo k vybudovaniu predsunutej obrannej línie pri Suezskom prieplyve.⁴

* * *

Vyjasnenie sovietskej pozície hralo rozhodujúcu úlohu v rozhodnutí Džamāla ʿAbdannāsira súhlasiť so zvolaním konferencie najvyšších arabských predstaviteľov do sudánskeho Chartúmu koncom augusta 1967. Cieľom tejto schôdze bolo vypracovať spoločnú arabskú stratégiu voči Izraelu a Západu.⁵ V Chartúme sa Džamāl ʿAbdannāsir pridal na stranu umiernených, ktorí presadzovali politické riešenie arabsko-izraelského konfliktu. Táto skupina preferovala aj pokračovanie dialógu so Západom a udržiavanie toku ropy. Domnievali sa, že to je rozhodujúce pre arabské záujmy.⁶

Postup Džamāla ʿAbdannāsira bol ovplyvnený jemným a nepriamym nátlakom, ktorý naň vyvíjala sovietska strana. Uvedomoval si, že je bezbranný voči požiadavkám Kremľa, a rozhodnutie prerušiť diplomatické styky s USA a Veľkou Britániou oklieštilo jeho zahraničnopolitické alternatívy. Hlavnému veliteľovi armády Muhammadovi Fawzīmu povedal,

¹ Prejav prezidenta pri príležitosti 15. výročia revolúcie, 23. júla 1967. In ʿABDANNĀSIR, Hudā Džamāl (ed.). *Al-madžmūʿa al-kāmila li-chutab wa tasrīhāt ar-raʿīs Džamāl ʿAbdannāsir*. (Úplná zbierka prejavov a vyhlásení prezidenta Džamāla ʿAbdannāsira). I. diel (od 25. mája 1967 do 3. decembra 1968). Káhira : al-Maktaba al-akādīmīya, 2005, s. 272-305. Džamāl ʿAbdannāsir bol prezidentom Egypta (ZAR) v rokoch 1956-1970.

² ʿABDANNĀSIR, ref. 3, s. 293.

³ Tamže.

⁴ FAWZĪ, Muhammad. *Harb at-talāt sanawāt, 1967 – 1970. Muḍakkirāt al-farīq awwal Muhammad Fawzī*. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzīho). I. diel. Káhira : Dār al-mustaqbal al-ʿarabī, 1984, s. 196-197.

⁵ HAMRŮŠ, Ahmad. *Qissat tawrat 23 jūlijū*. (Príbeh revolúcie 23. júla). Vol. V. *Charīf ʿAbdannāsir*. (Jeseň ʿAbdannāsira). Káhira : Maktabat Madbūlī, 1984, s. 199.

⁶ FARĪD, ʿAbdalmadžīd. *Min mahādir idžtimaʿāt ʿAbdannāsir al-ʿarabīja wa ad-dawlīja*. (Z protokolov arabských a medzinárodných stretnutí ʿAbdannāsira). Bejrūt, 1979, s. 52-57.

že nemá na výber, iba spolupracovať s komunistickým blokom, aby získal zbrane na prebudovanie egyptskej armády.⁷ Okamžite po vojne sa Džamāl ʿAbdannāsir urýchlene snažil ukončiť nedorozumenia, ktoré kalili arabsko-sovietske vzťahy, ale po nasledujúce tri roky sa stal mimoriadne závislý od sovietskej pomoci.

Džamāl ʿAbdannāsir verejne chválil kremeľské vedenie za jeho politickú, hospodársku a vojenskú podporu Egyptu. Informoval sovietskych činiteľov, že Egypt je pripravený podpísať akýkoľvek pakt alebo zmluvu, ktorá by organizovala a usmerňovala vzťahy medzi oboma krajinami na trvalejšom základe.⁸ Išiel ešte ďalej, a povedal Nikolajovi Podgornému,⁹ že je ochotný poskytnúť egyptské námorné zariadenia sovietskej flotile v Stredozemnom mori a zakrátko to aj urobil. Jeho stratégiou bolo vtiahnuť Sovietov hlbšie do regiónu, tak, aby sa mohli spolupodieľať na znášaní bremena znovuvyzbrojenia Egypta. Tieto opatrenia, pochopiteľne, smerovali proti jednému z jeho základných zahraničnopolitických princípov: zachovať nezávislosť Egypta a slobodu manévrovania. Čoraz širšia spolupráca ZSSR s Egyptom a Sýriou zaťahovala arabsko-izraelský konflikt hlbšie do víru súperenia superveľmocí v rámci studenej vojny. Miestni hráči sa tak dostali do siete veľkej mocenskej politiky. V tomto zmysle vojna roku 1967 predstavovala nové smerovanie v arabsko-superveľmocenských vzťahoch, ale arabský subsystém stratil takmer všetku autonómiu, ktorú získal v predošlom desaťročí.

Soviety sa odvdáčili za egyptskú lojalitu. Pustili sa do nahrádzania stratených egyptských a sýrskych zbraní prostredníctvom mohutného vzdušného mostu. Existujúci status superveľmoci nútil vodcov Kremľa, aby stáli za svojimi regionálnymi klientmi; museli si totiž zachovať imidž a povest'. Od roku 1955 Egypt slúžil ako ústredný bod ZSSR v rozvojovom svete. Džamāl ʿAbdannāsir nielen otvoril ZSSR brány do arabského sveta, ale sa aj staval proti sústredeným čínskym pokusom vylúčiť Moskvu z účasti na konferenciách nezúčastnených krajín. Pre Sovietov, Egypt napriek svojej porážke mal naďalej hrať významnú úlohu v arabskom a rozvojovom svete;¹⁰ jeho prezident mohol byť ešte stále užitočný politicky na presadzovanie sovietskych globálnych záujmov. Pre sovietsku armádu mal Egypt aj strategický význam. Jeho námorné zariadenia boli vysoko cenené veliteľmi sovietskej flotily. Podľa egyptského ministra zahraničných vecí Kremel' už 10. júna 1967 požiadal o vojenské základne v Egypte.¹¹

V sovietskych očiach okamžité následky vojny museli byť potešiteľné. Drvivá porážka ponížila Džamála ʿAbdannāsira, a preto sa stal vnímavejším na sovietske požiadavky. Už si nemohol dovoliť vzdorovať sovietskemu vplyvu v regióne tak ako v roku 1959, a to upokojilo Sovietov. Vojna v roku 1967 ich poučila o kritickej nutnosti uplatňovať väčšiu kontrolu nad svojimi regionálnymi spojencami a obdobie po vojne im umožnilo tak konať. Regulovaním prísunu zbraní do Egypta a Sýrie ZSSR získal väčší vplyv na ich politiku. Džamāl ʿAbdannāsir nemohol mať pochybnosti o tom, že ZSSR dáva prednosť mierovému

⁷ FAWZĪ, ref. 4, s. 189.

⁸ RIAD, Mahmoud. *The Struggle for Peace in the Middle East*. London : Quartet Books, 1981, s. 25; FAWZĪ, ref. 4, s. 189, 194-195; ʿABDANNĀSIR, ref. 3, s. 280.

⁹ Rozhovory so sovietskou delegáciou prebiehali v dňoch 21. a 22. júna 1967 v Káhire. In: EI-HUS-SINI, Mohrez Mahmoud: *Soviet-Egyptian Relations, 1945 – 85*. London: Macmillan Press 1987, s. 177.

¹⁰ GOLAN, Galia. *Soviet Policies in the Middle East. From World War II to Gorbachev*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990, s. 68.

¹¹ RIAD, ref. 8, s. 41.

urovnaniu arabsko-izraelského konfliktu. Znova a znova kremel'skí vodcovia odkladali žiadosti na dodávky ofenzívnych zbraní svojim arabským priateľom a nakoniec ich aj zamietli.¹² V najbližších troch rokoch sa otázka dodávok zbraní stala jednou z najúčinnejších pák, ktoré Sovietsi používali proti Arabom.

Egyptania čakali, že Kremel' aktívnejšie zasiahne v ich prospech, ale kremel'skí realisti museli sledovať širšie horizonty. Sovietska strana plnila svoj sľub, že obnoví zničený egyptský arzenál s výnimkou ofenzívnych zbraní,¹³ to značí lietadiel, ktoré by sa vyrovnali americkým *Phantomom*. Sovietsky politický vplyv v arabskom svete značne vzrástol. Do Káhiry a Damasku bol v stále väčšom počte vysielaný sovietsky vojenský personál, aby bránil strategické a priemyselné ciele v zázemí. Poradcovia a špecialisti vysielaní zo Sovietskeho zväzu, ktorí neboli vyberaní spomedzi záložných dôstojníkov, pozitívne vplývali na zlepšovanie stavu egyptských ozbrojených síl a ich počet rýchlo vzrástol na 1 200.¹⁴ Napriek pôsobivej politickej podpore medzi Arabmi prežívalo sklamanie zo správania sa ZSSR pred, počas a dokonca aj po júnovej vojne. Semená nedôvery a podozrenia zasiate do arabsko-sovietskych vzťahov za to, že Sovietsi nevstúpili do vojny na strane Arabov, sa postupne rozplývali. Keď sa však Egypt definitívne rozišiel so Západom, Sovietsky zväz zostal jeho jediným útočiskom.

* * *

Arabské revolučné režimy – Sýria, Irak, Alžírsko, OOP a Jemen – naliehavo presadzovali protiofenzívu, aby sa zarazilo ďalšie americké prenikanie do regiónu. Podľa ich názoru ukončenie diplomatických stykov s Američanmi nebolo adekvátnou odpoveďou, ktorá by USA prinútila zmeniť politiku. Sýrčania, Iračania, Alžírčania a Palestínčania požadovali úplný bojkot USA a strategické spojenectvo so ZSSR. Na regionálnej úrovni presadzovali myšlienku ľudovej vojny proti Izraelu a revolučnú križiacku výpravu proti konzervatívnym arabským režimom.¹⁵ Jednako Hawārī Būmadjan a °Abdarrahmān °Ārif po návšteve Moskvy vytriezveli zo svojich nereálnych predstáv.

Džamāl °Abdannāsir potom súhlasil so zvolaním schôdze hláv arabských štátov do Chartúmu na konci augusta. Chartúmsky summit znamenal predel vo vnútorných a vonkajších vzťahoch arabského sveta; označil koniec jednej éry a začiatok ďalšej. Na miestnej úrovni význam summitu spočíval v skutočnosti, že Džamāl °Abdannāsir prijal *status quo* a vzdal sa svojej dlho presadzovanej vízie vytvoriť skupinu arabských štátov, ktoré by rozhodovali o otázkach regionálnej a medzinárodnej politiky pod jeho vedením.¹⁶ Uvedomil si ťažkosti inherentné v takom pláne v novej situácii a namiesto toho začal hovoriť o potrebe vytvoriť „nový arabský regionálny systém“ založený na spolupráci, koordinácii a spoločnom úsilí. To požadovalo posilnenie LAŠ tak, aby mohla zastávať efektívnejšiu úlohu.¹⁷

¹² FAWZĪ, ref. 4, s. 346; RIAD, ref. 8, s. 84.

¹³ HEIKAL, Mohamed. *Sphinx and Commissar. The Rise and Fall of Soviet Influence in the Arab World*. London : Collins 1978, s. 193.

¹⁴ FAWZĪ, ref. 4, s. 347.

¹⁵ DŽIRDŽIS, Fawwāz. *An-nizām al-iqlīmī al-°arabī wa al-quwā al-kubrā*. (Arabský regionálny poriadok a veľmoci). Bejrút : Markaz dirāsāt al-wahda al-°arabīja, 1997, s. 310.

¹⁶ RIJĀD, Mahmūd. *Mudakkirāt Mahmūd Rijād, 1948 – 1978*. Vol. 3. *Amrīkā wa al-°Arab*. (Spomienky Mahmūda Rijāda. USA a Arabi). Káhira : Dār al-mustaqbal al-°arabī, 1984, s. 49; Waṭā'iq Džamāl °Abdannāsir: Chutab, ahādīf, tasrīhāt, janājir 1967 – dīsambar 1968, s. 329.

¹⁷ °ABDANNĀSIR, ref. 1, s. 299-300.

V takomto ovzduší sa uskutočnil v Chartúme od 29. augusta 1967 prvý povojnový arabský summit, na ktorom sa – s výnimkou Sýrie – zúčastnili všetky hlavy arabských štátov a ich delegácie a delegácia OOP.¹⁸ Na tejto schôdzi tábora porazených prevládla arabská solidarita, došlo k myšlienkovému zblíženiu názorov a hlavy štátov dospeli k spoločnému rozhodnutiu v arabsko-izraelskom konflikte (čím potvrdili stanovisko a novú politiku prezidenta Džamāla °Abdannāsira), že nátlak na Izrael, aby sa stiahol z okupovaných území, bude možné v najbližšom období vyvíjať iba diplomatickými prostriedkami.¹⁹ Rozhodnutie vymedzilo rámec pre politické riešenia, ktoré chceli Arabi presadiť, to značí nerokovať s Izraelom, neuznať ho a neuzavrieť s ním mier.²⁰ Rozhodnutie podporilo plné práva palestínskeho ľudu a poskytnutie ročnej finančnej podpory Egyptu a Jordánsku od ropných štátov: Líbye, Kuvajtu a Saudskej Arábie.²¹ Došlo k stretnutiu medzi Egyptom a Saudskou Arábiou o urovnání jemenského problému a o návrate zvyšku egyptských vojsk z Jemenu do Egypta. Tým sa dosiahlo vyčistenie vzťahov medzi oboma krajinami.²²

V Chartúme Džamāl °Abdannāsir rezignoval na panarabskú revolučnú cestu, prijal zásadu priority práv jednotlivých arabských štátov bez ohľadu na záujmy ľudových mas a sľúbil, že nebude zasahovať do ich vnútorných záležitostí. Jedným škrtnutím zmenil integrálnu a dlho presadzovanú zásadu svojej arabskej politiky; snahu o arabskú jednotu. Táto snaha bola hlavnou príčinou arabskej studenej vojny, ktorá v uplynulých pätnástich rokoch viedla k polarizácii mediarabských vzťahov. Skutočnú arabskú jednotu nebolo možné vytvoriť z nesúrodých komponentov: v arabských monarchiách by boli museli prebehnúť aspoň buržoázne revolúcie. V podmienkach nezlučiteľných spoločenských formácií bola myšlienka jednoty prítlačivá hlavne pre ľudové masy, ale nie pre bohaté vládnuce elity. Tie boli navyše dostatočne ochraňované pred nebezpečenstvom revolučnej zmeny zdola najprv politikou Veľkej Británie a potom politikou USA. Arabská studená vojna bola do značnej miery výsledkom neúnavnej snahy Džamāla °Abdannāsira vybudovať pevné zoskupenie arabských štátov so spoločnou a jasne definovanou zahraničnou politikou. Pre tento cieľ použil ideológiu arabského nacionalizmu ako heslo proti mnohým arabským vládcom, ktorí boli pevne rozhodnutí nevzdať sa získaných pozícií a nepodriaďiť sa hegemonii Egypta.²³ Egyptský prezident bojoval márnym boj, keďže jeho ciele neboli v súlade so záujmami superveľmoci. Ani USA, ani ZSSR nemali záujem na vytvorení jedného veľkého a mocného arabského štátu na Blízkom východe.

¹⁸ Zúčastnili sa: Džamāl °Abdannāsir (Egypt), kráľ Fajsal (Saudská Arábia), kráľ Husajn (Jordánsko), °Abdarrahmān °Arif (Irak), emir Sabāh as-Sālim as-Sabāh (Kuvajt), Charles Hilū (Libanon), °Abdallāh as-Sallāl (Jemen), emir Hasan ar-Ridā (následník trónu Líbye), Ahmad aš-Šuqajrī (OOP), °Abdal°azīz Būtaflīqa (Alžírsko v zastúpení prezidenta Hawārīho Būmadjana), Muhammad bin Hajma (premiér Maroka v zastúpení kráľa Hasana II.), al-Bāhī al-Adgam (premiér Tuniska v zastúpení prezidenta al-Habība Bū-Ruqajbu /Burgibu/). In RIJĀD, Mahmūd. *Mudakkirāt Mahmūd Rijād, 1948 – 1978*. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Vol. 1. Káhira : Dār al-mustaqbal al-°arabī, 1984, s. 130.

¹⁹ Al-HILŪ, *Ibrāhīm. Harb 5 Huzajrān*. (Vojna 5. júna). Bejrút : Dār al-kātib al-°arabī, b.d., s. 89-91.

²⁰ DAYAN, Moshe. *Story of My Life*. London : Sphere Books Limited, 1978, s. 447.

²¹ HAMRŮŠ, ref. 5, s. 199-203.

²² BĀDĪB, Sa'īd Muhammad. *As-Sirā° as-sa'ūdī al-misrī hawla al-Jaman aš-šimālī, 1962 – 1970*. (Saudsko-egyptský zápas o severný Jemen). London : Dar al-Saqi, 1990, s. 137-138; HAJKAL, Muhammad Hasanajn. *Harb at-talāfīna sana. Al-infidzār 1967*. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrām 1990, s. 932.

²³ DŽIRDŽIS, ref. 15, s. 310.

Možno argumentovať, že medziarabské rozpory prispeli do značnej miery aj k chybným hodnoteniam situácie a vydláždili cestu k vypuknutiu vojny v júni 1967. Zmena zmysľania Džamāla °Abdannāsira v Chartúme bola oneskoreným prijatím vlastného neúspechu radikálne pretransformovať nezávislý arabský štátny subsystém. Odrážala tiež zúfale materiálne podmienky, v ktorých sa Egypt po vojne nachádzal. Džamāl °Abdannāsir si nemohol dovoliť ďalší zdĺhavý ideologický zápas s konzervatívnymi silami. Potreboval ich finančnú pomoc, aby prebudoval svoju armádu a nahradil straty príjmov vzhľadom na uzavretie Suezského prieplavu. Za to ponúkol ústupky kráľovi Fajsalovi. Obaja vládcovia sa stretli v dome sudánskeho premiéra Muhammada Ahmada Mahdžūba a dohodli sa na pláne stiahnutia egyptských jednotiek z Jemenu.²⁴

Džamāl °Abdannāsir prejavil pružnosť aj voči západným mocnostiam. Postavil sa proti návrhu arabských radikálov dočasne pozastaviť ťažbu ropy tvrdením, že by to viacej poškodilo arabské ekonomiky ako západné a takmer určite by zo všetkých západných štátov urobilo nepriateľa Arabov. Jeho nový realizmus sa prejavil v jeho neochote požiadať konzervatívne arabské režimy, aby prerušili diplomatické styky s vládou USA. Rozhodnutie kráľa Husajna vstúpiť do vojny na strane Egypta naň tak zapôsobilo, že informoval kráľa, že môže ísť voľne za separátne dohodnutým urovnaním – vrátane podpisu obrannej zmluvy s USA – aby získal späť Západný breh a Jeruzalem.²⁵ Správanie Džamāla °Abdannāsira smerovalo nielen k zlepšovaniu vzťahov s arabskými konzervatívcami, ale aj na to, aby si nezabuchol komunikačné kanály k USA. Argumenty Sýrie, Iraku a OOP ho nepresvedčili, aby prerušil s Washingtonom všetky styky. Cez vojnu a najmä v období po nej si egyptský vodca akútne uvedomoval vplyv USA a jeho váhu v regióne. A tak požiadal kráľa Saudskej Arábie Fajsala, aby prevzal úlohu jeho komunikačného kanálu k Johnsonovej administratíve.²⁶ V otázke arabsko-izraelského konfliktu sa Džamāl °Abdannāsir dokonca rozišiel s arabskými radikálmi: ich výzva na totálnu vojnu proti židovskému štátu naň nezapôsobila. Vedel veľmi dobre, že regionálna mocenská rovnováha je v prospech Izraela, ktorý tiež získal sympatie a rešpekt svetovej verejnej mienky a rozhodujúcu prevahu v medzinárodnej diplomacii. Navyše, ZSSR a hnutie nezúčastnených informovali Arabov, že by dali prednosť mierovej ceste von z arabsko-izraelského labyrintu.²⁷

Pre všetky tieto dôvody sa v Chartúme egyptský prezident pridal na stranu umiernených síl a na podporu skôr politického ako vojenského riešenia konfliktu. Tento fakt netreba zamieňať s tromi deklaráciami summitu voči Izraelu – „*žiadne mier, žiadne rokovania, žiadne uznanie*“. Sudánsky premiér Muhammad Mahdžūb zaregistroval, že tri „nie“ boli prijaté ako kompromisný variant namiesto nekompromisného stanoviska OOP. Neskôr Džamāl °Abdannāsir, kráľ Husajn a ďalší arabskí činitelia dali jasne najavo verejne aj súkromne,

²⁴ MAHGOUB, Mohamed Ahmed. *Democracy on Trial: Reflections on Arab and African Affairs*. London : Andre Deutsch, 1974, s. 140.

²⁵ Husajn naliehal na kolektívnu arabskú stratégiu v súvislosti s otázkou mieru s Izraelom. In MAHGOUB, ref. 24, s. 141; RIJĀD, ref. 17, s. 47-48; HUSAJN. *Muhimmatī ka-malik*. (Moja úloha ako kráľa). Ammán : Mu'assasat Mistrī li-t-tawzī', 1987, s. 228; RIAD, ref. 8, s. 46-47; FARĪD, ref. 6, s. 82-92; HAMRŮŠ, ref. 5, s. 202-203.

²⁶ V novembri 1967 Džamāl °Abdannāsir verejne vyhlásil, že Egypt rokoval s USA, pretože „nemôžeme dovoliť, aby hnev riadil našu politiku“. In °ABDANNĀSIR, ref. 1, s. 334; RIAD, ref. 8, s. 56; HAMRŮŠ, ref. 5, s. 288; FARĪD, ref. 6, s. 98.

²⁷ MAHGOUB, ref. 24, s. 145.

že sú ochotní uzavrieť s Izraelom mier za úplné izraelské stiahnutie sa z arabských území, ktoré okupoval v roku 1967 a za spravodlivé vyriešenie palestínskeho problému.²⁸

Chartúmske rezolúcie boli skôr strategické ako taktické v tom, že hlásali radikálny posun vo vnútorných i vonkajších vzťahoch arabských štátov. Tento posun bol produktom zmenenej psychologickkej a politickej nálady a materiálnych podmienok v arabskom svete.²⁹ Historicky, vojny slúžili ako katalyzátor dramatických zmien vo svetovom systéme; vojna roku 1967 nebola výnimkou. Podkopala legitimitu dominantnej ideológie reprezentovanej revolučným arabským systémom. V očiach obyvateľstva heslá arabského nacionalizmu, jednoty a socializmu stratili veľa zo svojej príťažlivosti. Nové militantné elementy, ako islamský fundamentalizmus a palestínsky odboj, zdedili legitimitu a pokračovali v boji. V tomto zmysle vojna roku 1967 posilnila trend islámskej obrody.

* * *

V medziarabskej politike sa celková rovnováha síl dramaticky presunula na stranu konzervatívov, ktorí mali v rukách mešec s peniazmi a ich hlas v Chartúme výrazne zosilnel. Džamāl ʿAbdannāsir uznal túto skutočnosť a vzdal sa svojich snáh po jednote prijatím existujúceho arabského poriadku. Zaviazal sa tiež, že sa zdrží všetkých foriem podvratnej činnosti, vrátane propagandy.³⁰ Egypt, vyčerpaný a izolovaný, sa vzdal svojej mesianistickej misie v arabských krajinách a sústredil svoju pozornosť a energiu na domáci front. Prijatie statu quo odovzdalo víťazstvo do rúk arabských konzervatívov, ktorí veľkodušne odmenili Džamāla ʿAbdannāsira a kráľa Husajna za ich ústretové správanie sa v Chartúme štedrými ročnými finančnými subvenciami.³¹

Sýria, ktorá bojkotovala summit, nedostala žiadnu finančnú pomoc, pridala sa k OOP a ďalej hlásala myšlienku revolúcie v arabskom svete. Arabské revolučné prejavy a činy boli však zdiskreditované – najmä po ponižujúcom ústupe Egypta z poľa. Na krátky čas palestínsky odboj predstavoval jedinú nostalgickú a radikálnu výzvu pre existujúci arabský poriadok. Konzervatívne režimy boli dobre „zakopané“ a boli rozhodnuté predísť každej potenciálnej hrozbe pre ich bezpečnosť. Partizáni (fidāʾijūn) neboli súperom pre organizovanú silu a zdroje arabských konzervatívov, ktorí prežili ťažké útoky Džamāla ʿAbdannāsira v 50. a 60. rokoch.³² Vojna v roku 1967 a obdobie po nej sa vyznačovali konečným úpadkom vplyvu panarabských nacionalistov.

²⁸ STEPHENS, Robert. *Nasser: A Political Biography*. London : Allen Lane The Penguin Press 1971, s. 523; MAHGOUB, ref. 24, s. 146; United Arab republic, No. 41, 2 January 1968, in LBJ Files, 1963 – 1969, kotúč 7 z 8; MUTĀWIʿ, Samīr. *Madžmūʿat chutab al-malik Husajn. 25 ʿāmm min at-tārīḥ, 1952 – 1977*. (Zobrané prejavy kráľa Husajna. 25 rokov dejín). Vol. I. London, 1978, s. 622; RIAD, ref. 8, s. 53-56; FARĪD, ref. 6, s. 92; HAMRŮŠ, ref. 5, s. 235, 244;.

²⁹ DŽIRDŽIS, ref. 15, s. 312.

³⁰ Džamāl ʿAbdannāsir plnil svoj sľub počas troch zvyšných rokov svojej vlády. Typickým príkladom bolo, že Egypt spočiatku verejne nepodporil vojenský prevrat v Sudáne v roku 1969 z obavy, že by mohol stratiť finančnú pomoc od konzervatívnych arabských režimov. Egyptský vodca povedal bývalému kolegovi, *Slobodnému dôstojníkovi* Ahmadovi Hamrūšovi, že medziarabské politické reality ho nútli upustiť od verejnej podpory prevratu. In HAMRŮŠ, ref. 5, s. 244, 254.

³¹ RIAD, ref. 8, s. 53.

³² DŽIRDŽIS, ref. 15, s. 313.

Navyše, zničenie egyptskej regionálnej sily a jej následné vypadnutie z medziarabskej politiky, malo širšie regionálne a medzinárodné implikácie. Arabský poriadok sa otvoril pre nearabských hráčov a ideológie. Nové štáty ako Irán a Turecko začali hrať aktívnejšiu úlohu v záležitostiach arabskej arény a využívali islam ako konkurenčnú alebo alternatívnu ideológiu voči panarabizmu, aby prenikli do výlučného klubu arabských štátov.³³ V 60. rokoch jednou z problematických otázok v medziarabských vzťahoch bolo, či by mal arabský subsystém prijať nearabské, islamské štáty. Saudská Arábia viedla zápas skôr za širší ako výlučný regionálny poriadok. Rozšírenie malo vyrovnať prevažujúci vplyv arabských nacionalistov. Rozptýlenie arabskej zóny v širšom blízkovýchodnom subsystéme predstavovalo ďalšie víťazstvo pre konzervatívne sily. Bez ohľadu na zemepisnú blízkosť a vojenskú prevahu, hlavným prostriedkom Izraela vo vzťahu k arabským štátom naďalej zostávalo použitie sily.

Na medzinárodnej úrovni rezolúcie Chartúmskej konferencie boli pozoruhodné pre svoju umiernenosť voči západným mocnostiam. Džamāl ʿAbdannāsir netlačil štáty ťažiacu ropu, aby prerušili diplomatické styky s USA a Britániou. Naopak, jeho príspevok bol rozhodujúci pre zrušenie ropného embarga voči USA, Británii a západnému Nemecku.³⁴ No Lyndon Johnson ani tak nechcel mať nič spoločné s Džamálom ʿAbdannāsirom a pokračoval v rozvíjaní úzkych zväzkov s Izraelom. Následkom toho sa Egypt stal ešte závislejšim od vojenskej, hospodárskej a politickej podpory ZSSR. Minister zahraničných vecí Egypta Mahmūd Rijād povedal, že sa cítil zmätený nekonštruktívnou americkou politikou, ktorá hnala Arabov hlbšie do náručia Sovietov.³⁵ To, že sa Egypt a Sýria spoliehali na ZSSR, bola skôr nevyhnutnosť ako výber. Jednoducho videli, že nemajú žiadnu inú možnosť výberu vzhľadom na neústupnosť Izraela a nepriateľský postoj USA.³⁶ Výsledkom bola ďalšia polarizácia arabsko-izraelského konfliktu na línii Východ – Západ, čo ešte viac sťažovalo urovanenie sporu.

Aktívne angažovanie sa supervelmocí do arabsko-izraelského sporu obmedzilo slobodu konania miestnych hráčov tým, že ich urobilo ešte závislejšími od ich globálnych ochrancov. Osobitne Egypt a Sýria utrpeli ťažkú porážku a prakticky im nezostávala žiadna alternatíva. Inými slovami, vojna vydala arabských radikálov na milosť sovietskej politickej a materiálnej pomoci. Zároveň tým, že spálili mosty k západným mocnostiam, Egypt a Sýria v tomto procese stratili veľa zo svojej schopnosti manévrovať v medzinárodnej aréne. Vodcovia Kremľa začali vyvíjať oveľa väčší vplyv na zahraničnú politiku Egypta a Sýrie.³⁷ Vyvinuli značný tlak na svojich regionálnych spojencov, aby zmiernili svoje názory a prijali politické urovanenie. Obľúbenou taktikou bolo zdržiavať alebo odkladať zásielky zbraní.

Po katastrofálnom debakli svojich arabských spojencov v roku 1967 chceli Sovieti svojim klientom vštepiť myšlienku, že akákoľvek vojenská alternatíva je nežiaduca a neuskutočniteľná. Májová kríza roku 1967, počas ktorej nesprávne sovietske odhady zohrali významnú úlohu, presvedčila sovietskych vodcov, že nie je vhodné vysielat' nejasné signály, ktoré si miestni spojenci môžu zle vysvetliť a uznali, že v každom požiari na Blízkom

³³ Tamže, s. 313.

³⁴ HAMRŮŠ, ref. 5, s. 203.

³⁵ RIAD, ref. 8, s. 77.

³⁶ KASS, Ilana. *Soviet Involvement in the Middle East: Policy Formulation, 1966 – 1973*. Boulder; Colorado : Westview Press, 1978, s. 45.

³⁷ DŽIRDŽIS, ref. 15, s. 314.

východe sa skrýva nebezpečenstvo. To zvyšovalo pre nich riziko priamej zrážky s USA, keď navyše, sa koncom 60. rokov vzťahy medzi USA a ZSSR podstatne zlepšili.³⁸ Arabsko-izraelský spor nemal mať možnosť narušiť svetový mier tým, že doň zaťahuje superveľmoci. Hoci USA a ZSSR vyzbrojovali svojich spojencov, neželali si, aby sa spor znova zmenil na veľkú konfrontáciu, ktorá by mohla odvieť ich pozornosť od iných regionálnych scén. ZSSR nepristúpil na egyptskú žiadosť uzavrieť takú vojenskú dohodu, aby musel prevziať zodpovednosť za protivzdušnú obranu Egypta.³⁹ Zatiaľ čo USA boli zapadnuté vo Vietname, ZSSR budoval mosty na Západ v nádeji, že získa hospodárske a politické ústupky. Eskalácia arabsko-izraelského konfliktu by bola ohrozila nový sovietsky prístup, čo vysvetľuje uplatňovanie sovietskeho tlaku na jeho arabských priateľov.

Arabskí revolucionári už viac nemohli verejne nesúhlasit' so ZSSR. Museli potichu trpieť. Preč boli dni, keď si napr. Džamāl 'Abdannāsir mohol dovoliť kritizovať Sovietov za ich zasahovanie do medziarabskej politiky; preč bol aj predošlý dôraz, aký kládol na nutnosť úplnej nezávislosti a slobody akcie v medzinárodných vzťahoch. Dlhodobo však sovietsky prístup plodil podozrenie a trpkosť v arabských radoch, najmä v Egypte, a tak to bola iba otázka času, kým sa Egyptania vzbúria proti tomu, čo pociťovali ako sovietsku nadvládu.

Celkove po roku 1967 medzinárodné vzťahy arabského sveta prešli závažnými zmenami. Arabsko-izraelský spor sa stal najvýraznejším jednotlivým zahraničnopolitickým problémom vo vonkajších vzťahoch arabských štátov. Preto sa hlavné ohnisko regionálnej nestability presunulo z medziarabskej politiky na arabsko-izraelské vzájomné pôsobenie. Z taktických dôvodov arabské konfrontačné štáty vytvorili užšie spojenectvo so sovietskym blokom a vypustili zo svojich politických prejavov všetky zmienky o neangažovanosti a pozitívnej neutralite.⁴⁰ To, že sa museli významne spoliehať na Moskvu, podkopalo ich nezávislosť; arabská scéna sa stala neúmerne podriadená veľmocenským zásahom. Bol to učebnicový príklad, aký účinok mal arabsko-izraelský konflikt na vzťahy arabských štátov so superveľmocami. Od druhej polovice 60. rokov mal konflikt značný vplyv na ich celkové vzťahy. Osobitne, komplikoval atmosféru medzi Arabmi a Západom a urobil Arabov ešte závislejšími od komunistického bloku.⁴¹ Vojna v roku 1967 do veľkej miery prispela k tomu, že sloboda manévrovania arabských politických činiteľov bola koncom 60. rokov výrazne obmedzená.

Iróniou bolo, že Džamāl 'Abdannāsir a jeho kolegovia strávili vyše desať rokov bojom za presadenie svojej nezávislosti vo svete ovládanom superveľmocami. Egyptský vodca hral rozhodujúcu úlohu pri formovaní hnutia nezúčastnených. Jeho odporúčanie malým štátom bolo jednoduché: držte si odstup od rivality Východ – Západ. Šokovaný katastrofou v júni 1967 Džamāl 'Abdannāsir musel pustiť zo zreteľa tento svoj základný princíp. Náhlivo navrhol podpis obrannej zmluvy s Kremľom a dovoľil sovietskej flotile používať egyptské námorné zariadenia.⁴²

³⁸ GLASSMAN, Jon D. *Arms for the Arabs: The Soviet Union and War in the Middle East*. Baltimore and London : Johns Hopkins University Press, 1975, s. 60.

³⁹ GOLAN, ref. 10, s. 69.

⁴⁰ KIMCHE, David and BAWLY, Dan. *The Sandstorm: The Arab-Israeli War of June 1967: Prelude and Aftermath*. London : Secker and Warburg, 1968, s. 254.

⁴¹ GLASSMAN, ref. 38, s. 66-67.

⁴² EI-HUSSINI, ref. 9, s. 175.

Po roku 1967 bola stratégia Džamāla †Abdannāsira podmienená jednou konštantou: vrátiť egyptské a arabské územia stratené vo vojne. Všetko ostatné bolo druhoradé; bol ochotný a pripravený zmeniť kurz a prebudovať základné strategické ciele.⁴³ Nielenže prijal legitimitu existujúceho arabského poriadku, ale vytvoril užšie spojenectvo so ZSSR. Jeho správanie malo ďalekosiahle dôsledky pre budúce smerovanie arabského sveta. Označilo koniec starej a uviedlo novú éru v arabskej vnútornej i zahraničnej politike.

* * *

Prijatím rezolúcie 242⁴⁴ sa pre Egypt začala nová etapa politickej a diplomatickej činnosti zameranej na využitie všetkých prostriedkov na dosiahnutie spravodlivého a trvalého urovnania blízkovýchodného problému a vytvorenie medzinárodného ovzdušia, ktoré by bolo Arabom priaznivo naklonené. Keď minister zahraničných vecí Mahmūd Rijād 18. februára 1968 predložil správu vláde, prezident ju komentoval takto: „*Budeme spolupracovať s Gunnarom Jarringom aj keď si myslíme, že jeho misia nebude úspešná. Budeme načúvať Spojeným štátom aj keď teraz od nás chcú, aby sme vstúpili do temnej zóny rokovani o rezolúcii 242. Budeme dokonca spolupracovať so samotným diablom, jednoducho aby sme dokázali naše dobré úmysly. Od samého začiatku však vieme, že to sme my sami, kto oslobodí našu zem silou zbraní, čo je jediná reč, ktorej Izrael rozumie. Nech USA podporujú Izrael v jeho agresióch a nech sa obaja snažia odstrániť palestínsky problém, ale obaja vedia, že nemôžeme byť porazení vo vojne pokiaľ nerokujeme s Izraelom ani s ním neuzatvárame mier ani nesúhlasíme s likvidáciou palestínskej veci.*“⁴⁵

Prvé obdobie po odmietnutí porážky, nazvané etapa vzdoru (marhalat as-sumūd), trvalo od júla 1967 do marca 1968. Počas tohto obdobia sa egyptské ozbrojené sily sústredili na budovanie obranných postavení západne od Suezského prieplavu, proti pokračujúcemu nebezpečenstvu, že ho izraelské jednotky prekročia. Obranný plán a nadobudol jasnejšie kontúry spolu s našou vzrastajúcou útočnou schopnosťou, keď dorazili ďalšie dodávky zbraní zo ZSSR.⁴⁶ Aj Izrael konsolidoval svoje obranné postavenia využívajúc najnižšie možné stavy jednotiek, aby sa vyhli povolávaniu záložníkov. Izraelský systém „pohyblivej obrany“ bol určený na využívanie najmenších počtov mužov a závisel od rýchlosti a mobility podľa obranných potrieb. Ukázalo sa, že doktrína izraelského velenia, ktoré neprikladalo patričný význam delostrelectvu, bola chybná.⁴⁷

S cieľom zabrániť tomu, aby vojenská situácia na fronte strnula na istom *state quo*, za situácie keď sa čiastočne obnovila útočná sila a posilnili sa obranné postavenia západne od prieplavu, egyptské ozbrojené sily prešli v marci 1968 do stavu aktívnej alebo ofenzívnej obrany (marhalat al-muwādzaha).⁴⁸ Dňa 8. septembra 1968 egyptské delostrelectvo simultánne začalo paľbu – od Port Saídu na severe po Suez na juhu – na všetky izraelské pozície

⁴³ DŽIRDŽIS, ref. 15, s. 315.

⁴⁴ Kompromisná rezolúcia BR OSN č. 242 z 22. novembra 1967 sa viacerými vágnymi formuláciami následne stala zdrojom rozdielného výkladu znepriatelených strán a tým aj nezmieriteľných rozporov, ktoré trvajú dodnes. In LALL, Arthur. *The UN and the Middle East Crisis*. New York : Columbia University Press 1968, s. 260-261.

⁴⁵ RIJĀD, ref. 18, s. 131-132.

⁴⁶ FAWZĪ, ref. 4, s. 202.

⁴⁷ HERZOG, Chaim. *The Arab-Israeli Wars. War and Peace in the Middle East*. New York : Random House, 1982, s. 200.

⁴⁸ FAWZĪ, ref. 4, s. 202.

na línii frontu na východnej strane priepľavu. Paľba trvala niekoľko hodín a spôsobila značné straty na živej sile i materiáli. Správy naznačovali, že padlo 10 izraelských vojakov a osemnásť boli zranení. Ako odvetu Izrael ostreloval mestá Ismā'īlīja a Suez ťažkým delostrelectvom. Egypťania priznali 26 mŕtvych a 104 ranených.⁴⁹ Počas tohto obdobia aktívnej obrany popri delostreleckej paľbe dochádzalo aj k nájazdom a útokom zo zálohy.

S pokračujúcimi bojmi rástli aj straty, preto izraelské velenie muselo hľadať spôsoby, ako chrániť vlastné jednotky pozdĺž priepľavu. To viedlo k budovaniu obrannej reťaze 32 opevnení (oporných bodov), ktoré sa tiahli od Stredozemného mora až po Port Tawfīq a pred nimi bol vybudovaný vysoký pieskový val, aby chránil jednotky a kryl ich pohyby. Táto obranná línia bola pomenovaná podľa vtedajšieho NGŠ Chaima Bar-Leva.⁵⁰ Medzitým egyptské sily ukončili práce na západnom brehu Suezského zálivu a Červeného mora a podnikli viaceré útočné operácie, ktorými chceli Izraelčanov presvedčiť, že zotrúvanie na Sinaji bude draho vykúpené. Najdôležitejším cieľom egyptského velenia v tom čase bolo pozdvihnúť morálny stav jednotiek a odstrániť psychické komplexy spôsobené porážkou v júni 1967 priamymi stretmi s nepriateľom. Pokračovanie v útočnej činnosti prispievalo pozitívne na vnútropolitickú situáciu. Izraelské velenie sa v tejto etape snažilo ochromiť a rozdrobiť egyptské vojenské úsilie hĺbkovými náletmi do egyptského vnútrozemia, čo malo znížiť tlak na fronte pozdĺž priepľavu. Táto situácia pokračovala až do februára 1969, keď sa Egypt rozhodol zničiť obrannú líniu, ktorú Izrael vybuvoval na východnom brehu priepľavu a zahájil novú etapu intenzívnych zrážok, ktorá sa stala známou pod menom „vojna na vyčerpanie“.⁵¹

* * *

Vojna na vyčerpanie sa začala 8. marca 1969 a skončila sa mierovou iniciatívou ministra zahraničných vecí USA Williama Rogersa v roku 1970. Cieľom Egypta bolo spôsobiť izraelským silám na Sinaji také škody na výzbroji, materiáli a opevneniach – popri stratách na životoch – aby presvedčil Izrael, že jeho zotrúvanie na okupovaných arabských územiach bude preň znamenať veľké straty, a to nielen pre priame straty, so všetkými negatívnymi psychologickými dôsledkami na izraelskú armádu a ľud krajiny. Vážne hospodárske dôsledky na izraelskú spoločnosť malo mať aj udržiavanie vysokého stavu síl na Sinaji, ktoré bolo späté s nutnosťou trvalej mobilizácie záloh. Vojna na vyčerpanie – a jej trvanie istý čas – bol živý politický odkaz celému svetu, že Egypt a ďalšie postihnuté štáty sa nevzdajú okupovaných území a urobia všetko, aby ich oslobodili.⁵² Ak to nepôjde politickými prostriedkami, tak silou zbraní.

Nová etapa vojny sa začala 8. marca 1969 sústredenou paľbou egyptského delostrelectva na opevnenia Izraelčanov a ich postavenia na východnom brehu priepľavu. Paľba trvala asi päť hodín, počas ktorých egyptské sily zničili časť izraelských pozícií a a čiastočne ochromili izraelské delostrelectvo.⁵³ Nasledujúce ráno, 9. marca, náčelník generálneho štábu egyptskej armády, generálporučík 'Abdalmun'im Rijād odcestoval na front, aby sa obozná-

⁴⁹ DAYAN, ref. 20, s. 449; HERZOG, ref. 47, s. 200.

⁵⁰ BREGMAN, Ahron. *Israel's Wars. A History Since 1947*. London : Routledge 2003, s. 97.

⁵¹ Po anglicky „War of Attrition“, po arabsky „Harb al-istinzāf“. Slovo „istinzāf“ má význam nielen „vyčerpať sa“, ale aj „vykrvacať“. Pozn. K. S.

⁵² BROŽ, Ivan. *Arabsko-izraelské války, 1948 – 1973*. Praha : Nakladatelství Epoque, 2005, s. 250.

⁵³ WANNER, Jan. *Krvavý Jom Kippur. Čtvrtá a pátá arabsko-izraelská válka ve světové politice*. Praha : Nakladatelství Libri, 2002, s. 49-50.

mil s výsledkom bojov predošlého dňa a aby svojou prítomnosťou povzbudil vojakov. Na fronte severne od mesta Ismā'īlija ho sprevádzal veliteľ 2. armády, generálmajor 'Adlī Hasan Sa'īd. Počas inšpekčnej cesty boli obaja zasiahnutí granátom izraelského delostrelectva, pričom NGŠ svojim zraneniam počas prevozu do nemocnice podľahol.⁵⁴

Smrť 'Abdalmun'ima Rijāda, ktorý bol uznávaným veliteľom a stratégom, bola pre egyptskú armádu veľkou stratou.⁵⁵ Na jeho miesto bol vymenovaný generálmajor Ahmad Ismā'īl 'Alī. Vojna na vyčerpanie sa stupňovala a menšie egyptské bojové skupiny bežne prechádzali na druhý breh priepľavu. Nájazdy a útoky zo zálohy sa množili a boli čoraz intenzívnejšie a paľba pokračovala nezmenšenou mierou. Boje, ktoré sa spočiatku obmedzovali na zónu Suezského priepľavu, sa postupne rozširovali aj na oblasť Červeného mora.⁵⁶ Vojenská situácia sa deň za dňom menila a obe strany žili v trvalom stave bojového nasadenia. Úspechy egyptských vojsk dosahované napriek tvrdým izraelským úderom a zvyšujúce sa straty prinútili Izraelčanov, aby v lete 1969 prehodnotili svoju vojenskú stratégiu.⁵⁷

Izraelské velenie na to, aby bolo schopné znova prevziať iniciatívu, muselo nájsť účinný spôsob na zastavenie stúpajúcej efektivity egyptských síl. Rozhodlo sa preto radikálne rozšíriť vojenské operácie využitím svojho letectva, čo mala byť odvetá na vyčerpanie Egypta, zasahovaním jeho vojenských aj civilných cieľov nielen v oblasti frontu, ale aj v egyptskom vnútrozemí.⁵⁸ To znamenalo posun od „obmedzeného odstrašenia“ pozemnými zbraňami k „veľkému odstrašeniu“ využívaním letectva, ktoré bolo vždy hlavnou údernou silou, a ktorá od skončenia júnovej vojny nebola využívaná. Súdiac podľa zmeny spôsobu boja sa zdá, že izraelské velenie si vytýčilo strategický cieľ rozložiť egyptskú vojenskú mašinériu a paralyzovať ju, rovnako ako vyvíjať psychologický tlak na egyptský ľud, aby sa oslabil domáci front a spôsobil jeho zrútenie.⁵⁹ Izraelské letectvo si zvolilo nálety na vybrané ciele v rozsiahlej leteckej vojne trvajúcej dlhšie obdobie. Tento spôsob vyhovoval Izraelu najlepšie, lebo vlastnil francúzske stíhacie bombardéry *Mystère* a *Mirage* a od marca 1969 začali prichádzať modernejšie americké *Skyhawks* v rámci dodávky 28 kusov. USA tiež sľúbili Izraelu, že od septembra 1969 začne s dodávkami najnovších stíhacích bombardérov *Phantom F-4* a koncom mesiaca už mali v Izraeli tucet týchto lietadiel.⁶⁰

Situácia na fronte od 20. júla 1969 sa zmenila tak, že izraelské letectvo začalo zasahovať egyptské pozície západne od priepľavu, pričom sa sústreďovali na palebné postavenia delostrelectva a protiletadlových rakiet, čomu Egyptania nedokázali zabrániť. Až do konca roku 1969 pokračovali zrážky využívajúce všetky zbrane pozemných jednotiek, ktoré boli k dispozícii s prerušovanými leteckými bitkami a stálymi vzdušnými náletmi na vojenské ciele na oboch stranách. Ozbrojené výpady sa stupňovali, pričom na presun vojakov sa využívali pozemné, vodné i letecké prostriedky. Počet mŕtvych a ranených na oboch stranách rástol každým dňom. Na úsvite 9. septembra 1969 sa na opustenom úseku západného

⁵⁴ EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War. Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt*. Káhira : The American University in Cairo Press, 1993, s. 108.

⁵⁵ KORN, David A: *Stalemate. The War of Attrition and Great Power Diplomacy in the Middle East, 1967 – 1970*. Boulder; San Francisco : Westview Press, 1992, s. 108.

⁵⁶ DAYAN, ref. 20, s. 451-452.

⁵⁷ BREGMAN, ref. 50, s. 98-99.

⁵⁸ HERZOG, ref. 47, s. 210.

⁵⁹ HAJKAL, Muhammad Hasanajn. *At-Tarīq ilā Ramadān*. (Cesta k Ramadānu). Bejrút : Dār an-nahār li-n-našr, 1975, s. 80.

⁶⁰ HELLEBRAND, Karel a Vladislav RADINA. *Izraelské letectvo*. Cheb : Svět křídel, 1994, s. 147.

brehu Suezského zálivu neďaleko pobrežného mestečka az-Za'farāna vzdialeného asi 100 km južne od Suezu vylodil izraelský výsadok v sile roty.⁶¹ Pozostával z deviatich obojživelných tankov a podpornej mechanizovanej jednotky. Izraelčania zlikvidovali päťčlennú pohraničnú hliadku a v oblasti sa voľne pohybovali šesť hodín, lebo tam sa nenachádzali žiadne egyptské jednotky, a potom sa pokojne vrátili.⁶² Prezident ZAR sa o incidente dozvedel, keď sledoval cvičenie novovytvorenej 21. obrnenej divízie spolu s ministrom obrany a NGŠ. Poveril NGŠ a jeho sovietskeho poradcu, aby sa okamžite odobrali na inkriminované miesto, prijali potrebné opatrenia a podali mu hlásenie. Potom sa prezident vrátil do úradu a minister obrany na hlavné veliteľstvo, kde našiel NGŠ, ktorý sa linkovým telefónom i vysielacťou snažil spojiť so sovietskym poradcom, aby zistil, aká je situácia. Keď sa prezident dozvedel, že NGŠ nesplnil jeho rozkaz a zahraničné médiá priniesli správy o izraelskom úspechu, rozhodol o jeho odvolaní z funkcie.⁶³ Na uvoľnené miesto nastúpil generálmajor Muhammad Sādiq.

S neustávajúcimi krvavými bojmi a po nasadení letectva, sa spustili medzinárodné politické snahy o riešenie blízkovýchodného problému. Bolo jasné, že postoje zaujaté Spojenými štátmi a ZSSR boli ovplyvnené vývojom na suezskom fronte. Izraelský veľvyslanec v USA Jitzhak Rabin oznamoval 19. septembra 1969 do ústredia, že ZSSR nie je ochotný robiť ústupky, aby sa dosiahla dohoda s USA o blízkovýchodnom probléme. Pokračujúce izraelské vojenské operácie vrátane náletov môžu oslabiť pozíciu prezidenta Džamāla °Abdannāsira a to by následne oslabilo aj sovietske postavenie v regióne. Naznačoval, že USA majú záujem na stupňovaní izraelskej vojenskej aktivity s cieľom otriast' postavením egyptského prezidenta, pričom sú pripravené poskytnúť Izraelu ďalšie zbrane.⁶⁴

Rok 1969 sa chýlil ku koncu a egyptské ozbrojené sily boli stále vystavené izraelským leteckým úderom, ktoré sa začali v júli 1969. Egypt sa stal zraniteľnejším na nálety v hĺbke vlastného územia po tom, čo boli poškodené a zničené zariadenia protileteckej obrany pri prieplave. Egyptské letectvo ešte neukončilo svoju prestavbu a nebolo vybavené takými modernými lietadlami, aké mal Izrael. ZSSR stále odmietal dodať Egyptu ofenzívne zbrane, a preto nemal žiadne stíhačky ani bombardéry, ktoré by mohli doletieť na východ Sinajského polostrova, nieto do Izraela, a Izraelčania to vedeli.⁶⁵

Večer 6. januára 1970 sa za predsedníctva Džamāla °Abdannāsira zišla Najvyššia rada ozbrojených síl. Minister obrany generálpukovník Muhammad Fawzī na nej predniesol správu o stave armády, ktorá mala prezidentovi poskytnúť jasný obraz o vojenskej situácii. Správa odhalila nedostatok pilotov a diaľkových bombardérov na vzdušné odstrašenie. Pukázala tiež na značné nedostatky protileteckej obrany tak mužstva ako aj výzbroje, najmä na chýbajúce rakety SAM-3 stredného doletu.⁶⁶ K významnému posunu vo vojne na vyčerpanie došlo 7. januára 1970, keď Izrael začal bombardovať vojenské a civilné ciele v hĺbke územia. Izraelské lietadlá sa približovali k svojim cieľom v malých výškach, čím neutralizovali protiletadlové rakety. Bolo to v čase keď egyptské letectvo nedokázalo zabrániť izraelským lietadlám, aby dosiahli svoj cieľ alebo zničili ich, keď ho už dosiahli.⁶⁷ Počas

⁶¹ BREGMAN, ref. 50, s. 99.

⁶² WANNER, ref. 53, s. 55;

⁶³ FAWZĪ, ref. 4, s. 282-284.

⁶⁴ RABIN, Yitzhak. *The Rabin Memoirs*. Berkeley, Los Angeles : University of California Press, 1996, s. 118-119.

⁶⁵ EL-GAMASY, ref. 54, s. 114.

⁶⁶ FAWZĪ, ref. 4, s. 288-290.

⁶⁷ HELLEBRAND a RADINA, ref. 60, s. 156.

troch dní (6., 7. a 10. januára) prezident počúval hlásenia veliteľov ozbrojených síl. Všetky prezentovali pripravenosť vojsk pokračovať v eskalácii vojenských operácií a hlásili vysokú bojovú morálku. Prezident dospel k záveru, že je nevyhnutné vyvinúť tlak na ZSSR, aby pomohol prekonať chronické nedostatky vo výzbroji protivzdušnej obrany, najmä rakiet, zvýšiť počet pilotov a získať modernejšie lietadlá.⁶⁸

Izraelské nálety na vojenské a civilné ciele uskutočňované americkými lietadlami *Skyhawk* a *Phantom* sa sústreďovali na vojenské ciele v okolí Káhiry a na viaceré mestá v delte Nílu. V januári 1970 prišli na rad ciele v Tall al-Kabīr, Inšās, Dahšūr a al-Ma^ʿādī. Vo februári Izrael zaútočil na Abū Za^ʿbal, kde bolo zabitých 70 civilistov a Hulwān. V apríli izraelské lietadlá zasiahli školu v Bahr al-Baqar, kde zahynulo 30 detí.⁶⁹ Egyptské velenie si v tom čase uvedomilo, že jeho odhad očakávanej izraelskej reakcie na vojnu na vyčerpanie bol príliš optimistický. Neočakávalo, že Izrael nasadí celé svoje letectvo do vojny, a to bol krok, ktorý Izraelu rýchlo priniesol obrovskú výhodu. Jednako, v dlhodobom horizonte izraelská akcia viedla priamo k rozhodnutiu Egypta vybudovať raketovú bariéru, ktorá neskôr, v októbrovej vojne, hrala takú rozhodujúcu úlohu. Niet pochyb, že izraelské nálety spôsobili Egyptu ťažké straty na životoch i materiáli, ale napriek tomu Egypt nezastavil ani neznižil intenzitu bojov. Izraelské nálety do egyptského vnútrozemia znamenali rozhodujúci zvrat, pretože viedli Džamāl ^ʿAbdannāsira k tomu, aby prijal protiopatrenia, ktoré by zvládli situáciu a naliehal na užšiu spoluprácu so ZSSR.⁷⁰

Cieľom náletov bolo dostať egyptský ľud pod silný psychologický tlak, a tak oslabiť egyptské politické vedenie a prinútiť ho zastaviť vojnu na vyčerpanie. Nálety niesli skryté posolstvo, že pokiaľ egyptské ozbrojené sily nedokážu rozoznať zbytočnosť bojovať, nálety to jasne ukážu egyptskému ľudu. Ministerská predsedníčka Izraela, Golda Meirová 13. marca bez obalu povedala, že pokiaľ Džamāl ^ʿAbdannāsir zostane vo funkcii, nevidí možnosť na mierovú dohodu. Preto zbaviť sa najskôr treba zbaviť jeho a režimu, ktorý predstavuje.⁷¹ Izraelská armáda chcela dokázať, že egyptské sily nie sú schopné chrániť svoju krajinu a robila všetko, aby im zabránila vybudovať základne pre batérie protiletadlových rakety pozdĺž priepľavu. Pozemné vojská mali naďalej zostať vystavené neobmedzeným vzdušným útokom. Tieto vyhlásenia a akcie však ešte zvýšili odhodlanie egyptského ľudu pokračovať v boji.

* * *

Prezident Džamāl ^ʿAbdannāsir odletel 22. januára do Moskvy a zostal tam do 25. januára. Jeho stretnutie s Leonidom Iľjičom Brežnevom malo mimoriadny význam tak na lokálnej ako aj na medzinárodnej úrovni. V egyptskej delegácii bol aj minister obrany, generál Muhammad Fawzī, ktorý vysvetľoval situáciu na fronte pozdĺž priepľavu po nasadení izraelského letectva.⁷² Egyptania chceli získať sovietsky súhlas na dodávku moderného integrovaného obranného systému, aby Egypt mohol účinne čeliť vzdušnej prevahe Izraela a zastaviť nálety na vnútrozemie krajiny. To vyžadovalo moderné lietadlá, ktoré by mohli zastaviť a prenasledovať izraelské lietadlá americkej výroby. Vyžadovalo to tiež modernú

⁶⁸ EL-GAMASY, ref. 54, s. 113.

⁶⁹ RIAD, ref. 8, s. 105.

⁷⁰ HAJKAL, ref. 59, s. 81.

⁷¹ SHLAIM, Avi. *The Iron Wall. Israel and the Arab World*. London : Penguin Books, 2001, s. 293.

⁷² KORN, ref. 55, s. 189.

sieť rakiet protivzdušnej obrany, sofistikovaný radarový systém včasnej výstrahy, ktorý by zachytil nízko letiace lietadlá, a elektronické vybavenie na rušenie a sledovanie. Prezident vysvetlil, že egyptský ľud prechádza nebezpečným obdobím keď si môže vybrať: buď sa vzdať izraelským požiadavkám alebo pokračovať v boji.⁷³ Uviedol, že súčasný protiletectký obranný systém nedokáže zastaviť izraelské nálety do vnútrozemia preto žiadal „efektívny raketový štít“, kompletne raketové komplexy *SAM-3* so sovietskymi posádkami, kompletne perute modifikovaných stíhačiek *MiG-21* so sovietskymi pilotmi a najmodernejšie radarové výstražné a sledovacie vybavenie so sovietskymi posádkami. Svoje požiadavky odôvodnil tým, že čas pracuje proti Egyptu; výcvik egyptských pilotov a posádok na nové vybavenie bude trvať príliš dlho.⁷⁴

Počas rokovaní, ktoré prebiehali 25. januára Leonid Il'jič Brežnev vyhlásil, že ÚV KSSZ a Najvyšší soviety schválili požiadavky Džamála Abdannāsira a dodal, že to bude po prvý raz od druhej svetovej vojny, čo sovietsky vojak opustil ZSSR, aby išiel pomôcť s priateľskej krajine. Ustanovenia sovietskeho vyhlásenia, ktoré Brežnev prečítal, možno stručne zhrnúť takto: 1. Egypt posilní úplná divízia rakiet *SAM-3* – spolu s mužstvom, výstrojom a pomocnými zbraňami – ktorá dorazí do egyptských prístavov v priebehu mesiaca a bude podliehať egyptskému veleniu pri protivzdušnej obrane egyptského vnútrozemia; 2. Egyptu budú dodané tri letecké brigády pozostávajúce z 95 modifikovaných lietadiel *MiG-21* (s novými motormi), sovietskymi veliteľmi, pilotmi, inštruktormi, technikmi a ich vybavením, výstražnými a navigačnými radarmi, technickým vybavením a vozidlami. Tie budú podliehať egyptskému veleniu a budú participovať na protivzdušnej obrane egyptského vnútrozemia. Tiež budú dodané do mesiaca. ZSSR poskytne Egyptu 50 lietadiel *Suchoj*, 10 cvičných lietadiel *MiG-21a* a 50 modifikovaných motorov *MiG-21*, ktoré budú namontované do lietadiel nachádzajúcich sa už v Egypte; 3. Egyptu budú dodané štyri radarové systémy B-15, ktoré zvýšia účinnosť v Egypte sa nachádzajúceho protivzdušného výstražného systému v sieti protivzdušnej obrany; 4. Egypt mal pripraviť stavby a zariadenia – na miestach a v priestoroch vopred vybraných velením armády – pred príchodom sovietskych posádok a výzbroje do Egypta; 5. Prítomnosť sovietskeho vojenského personálu v Egypte mala dočasný charakter, do ukončenia výcviku egyptských brigád protivzdušnej obrany a letectva. Výcvik sa bude uskutočňovať simultánne v strediskách v ZSSR a v ZAR. Po ukončení misie sa sovietsky personál vráti do vlastí. Brežnev potom znova zopakoval, že misia protivzdušnej obrany a leteckých brigád je určená na obranu egyptského vnútrozemia.⁷⁵

Rozhodnutie ZSSR vyslať jednotky do Egypta bolo významné rozhodnutie a vážna zmena v jeho politike voči USA na Blízkom východe. Generálny štáb Sovietskej armády a Hlavný štáb protivzdušnej obrany vypracovali plán operácie „Kavkaz“, ktorej hlavným obsahom bolo vytvorenie sovietskej skupiny protivzdušnej obrany v Egypte. Bolo to jednoznačné vojenské gesto politicky posilniť Egypt. Rozhodnutie Egypta požiadať o sovietske zbrane spolu so sovietskym vojenským personálom bolo tiež významným rozhodnutím a vážnym novým smerovaním. Egypt sa tým stal oveľa závislejším od ZSSR tak vojensky, ako aj politicky.⁷⁶ S príchodom sovietskych jednotiek, ktoré Egyptania nazvali

⁷³ HAJKAL, ref. 59, s. 82-83.

⁷⁴ EL-GAMASY, ref. 54, s. 114.

⁷⁵ FAWZĪ, ref. 4, s. 317-318.

⁷⁶ AL-CHATĪB, „Umar. *Misr wa al-harb ma'a Isrā'īl, 1952 – 1973*. (Egypt a vojna s Izraelom, 1952 – 1973). Bagdad : Dār al-hurrīja li-t-tibā'a, 1977, s.152.

„priateľské sily“ ZSSR získal dôležitú prítomnosť v Egypte. Sovietski poradcovia pomáhali na všetkých úrovniach vojenskej činnosti od ministerstva obrany po bojové jednotky. „Priateľské sily“ spoločne s egyptskými raketovými jednotkami a leteckými brigádami sa zúčastňovali na protivzdušnej obrane krajiny. Sovietske lode využívali vojenské zariadenia v egyptských prístavoch, najmä v Port Saíde a v Alexandrii. Niektoré sovietske lietadlá boli umiestnené na viacerých egyptských letiskách kvôli operáciám strategického prieskumu. Iné boli umiestnené hlboko v egyptskom vnútrozemí, ďaleko od frontovej zóny pri prieplave. Za celú protivzdušnú obranu však nieslo zodpovednosť egyptské velenie protivzdušnej obrany.⁷⁷

Návšteva prezidenta Džamāla °Abdannāsira v Moskve v januári 1970 bola nepochybne zlomovým bodom v konflikte medzi Egyptom a Izraelom. Sovietska vojenská podpora prišla v čase, keď sa Egypt ocitol v kritickej vojenskej situácii následkom izraelskej leteckej vojny. Dosiahnuť takú dohodu nebolo ľahké: pre Egypt nebolo ľahké prijať isté nové podmienky a ani pre ZSSR nebolo ľahké pristúpiť na taký krok, ak vezmeme do úvahy ich možné dopady a následky.⁷⁸ V čase, keď sa rozbiehala táto akcia, predseda Rady ministrov ZSSR Alexej Kosygin poslal 31. januára 1970 prezidentovi USA Richardovi Nixonovi ostrú nótu požadujúcu, aby Spojené štáty zastavili izraelské letecké bombardovanie Egypta. Sovietsky premiér činil Izrael a USA zodpovednými za boje pozdĺž prieplavu a nálety na egyptské vnútrozemie. Naznačil tiež, že ak Izrael bude pokračovať v hlbkových náletoch do Egypta, ZSSR môže vybaviť Egypt modernejšími zbraňami.⁷⁹

Richard Nixon v odpovedi odmietol sovietsku interpretáciu a zodpovednosť za vojenskú eskaláciu, vrhol na Egypt, ktorý porušil prímerie a rozpútal vojnu na vyčerpanie. V súvislosti s dodávkami moderných zbraní pre Egypt, *Štátny Department* informoval ministra zahraničných vecí ZSSR, Andreja Andrejeviča Gromyka, že „USA sú pripravené hľadať porozumenie vo veci obojstranného prímeria a uskutočniť rokovania so ZSSR o obmedzení pretekov v zbrojení na Blízkom východe. Avšak ak ZSSR spustí eskaláciu dodávkami ultramoderných zbraní arabským krajinám, Američania budú nútení prehodnotiť svoju zbrojnú politiku voči Izraelu“.⁸⁰ USA aj Izrael interpretovali rezolúciu BR OSN 242 len ako „zásady pre ďalšie rokovania“. Prezident Richard Nixon vo vyhlásení v januári 1970 uviedol, že mier môže prísť iba na základe dohody medzi stranami, ktorá môže vzísť iba z dvojstranných rokovaní.⁸¹ Vo veci izraelských leteckých náletov USA poslali 22. februára do Egypta správu, v ktorej vyjadrili obavy a poľutovanie nad obeťami. Odporúčali Egyptu, aby sa vrátil k prímeriu definovanému v rezolúcii 242, pričom toto prímerie sa nemusí spájať s izraelským stiahnutím sa. Ak prímerie nebude prijaté, tak izraelské nálety do egyptského vnútrozemia budú pokračovať v ešte väčšom rozsahu a zahrnú aj hospodárske ciele. To bola otvorená hrozba a nečakaný vývoj na strane americkej administratívy.⁸² Z toho vidno, že USA podporovali izraelské nálety do egyptského vnútrozemia, aby prinútili Egypt zastaviť vojnu na vyčerpanie.

⁷⁷ EL-GAMASY, ref. 54, s. 117-118.

⁷⁸ GOLAN, ref. 10, s. 73.

⁷⁹ Cit. in: PARKER, Richard B. *Politics of Miscalculation in the Middle East*. Bloomington : Indiana University Press, 1993, s. 145.

⁸⁰ KISSINGER, Henry. *White House Years*. New York : Little, Brown 1979, s. 561; RABIN, ref. 63, s. 130.

⁸¹ KORN, ref. 55, s. 191.

⁸² RIJĀD, ref. 18, s. 236-237.

Na inštaláciu nového obranného systému zo ZSSR bolo nutné vykonať zvláštne stavebné práce, ktoré museli prebiehať vo dne v noci za stálych izraelských leteckých útokov, aby sa stihol dohodnutý termín. Všetky egyptské stavebné firmy spolupracovali s jednotkami ženijného vojska, ktorým velil generálmajor Džamāl Muhammad ‘Alī.⁸³ Izraelčania sústredili všetku silu svojho letectva, aby zabránili Egyptanom pripraviť obranné zariadenia a postavenia pre nové rakety v oblasti priepľavu, zatiaľ čo egyptská protiletecká obrana mobilizovala všetky dostupné protiletadlové delá, aby zabezpečila pokračovanie výstavby. Táto operácia si vyžiadala vysoké straty na ľudských životoch, tak vojenských ako aj civilných a bola dokončená za nesmierne ťažkých podmienok. Izraelské lietadlá útočili na stavby s cieľom zničiť ich alebo aspoň čo najviac poškodiť. No len čo sa nálety skončili, práca pokračovala vo dne v noci pod ochranou protiletadlových diel a lietadiel MiG.⁸⁴ Výstavba zariadení pre umiestnenie batérií protiletadlových rakiet sa stala v Egypte vecou národnej cti, skúšky vôle a sebaobetovania. Objem ženijných prác vykonaných v oblasti medzi Káhirou a priepľavom bol obrovský, a podarilo sa ho dokončiť za 40 dní.

„Priateľské sily“ prišli v stanovenom čase a zaujali určené pozície vo vnútri krajiny. Egyptské obranné sily zaujali postavenia na západnom brehu priepľavu, na ktoré izraelskí letci stále útočili. K zmene došlo 18. apríla 1970, keď izraelskí piloti zachytili rádiovú komunikáciu medzi pilotmi egyptských lietadiel letiacich nad krajinou a zistili, že v nich sedia sovietski piloti. Od toho dňa izraelské nálety prestali.⁸⁵ Ráno 30. júna 1970 izraelských pilotov prekvapila raketová paľba egyptskej protileteckej obrany, takže utrpeli neočakávané straty. Velenie letectva v záchvate hnevu vyslalo druhú vlnu lietadiel, aby prenikli a zničili obrannú líniu. Výsledkom boli ďalšie straty lietadiel typu *Phantom* a *Skyhawk* aj v nasledujúcich dňoch a zvyšovanie bojovej morálky egyptských vojakov.⁸⁶

Eskalácia vojny na vyčerpanie, zvýšená sovietska prítomnosť v Egypte a vývoj v regióne po príchode sovietskych síl vytvorili súbor faktorov, ktoré politika USA nemohla prehliadať. Egyptské rozhodnutie pokračovať v boji a odmietnutie izraelsko-amerického názoru o potrebe viesť priame rokovania, išli ruka v ruke s rastúcimi protiamerickými náladami v arabskom svete. USA došli k záveru, že treba obmedziť eskaláciu bojov presadením nejakej iniciatívy na zastavenie paľby.⁸⁷ Na stretnutí s izraelským ministrom zahraničných vecí Abba Ebanom, na ktorom sa zúčastnil aj izraelský veľvyslanec v USA Jitzhak Rabin a asistent ministra zahraničných vecí USA Joseph Sisco, prezident Richard Nixon povedal: „Budeme vás podporovať vojensky, ale nedovolíme nekonečnú eskaláciu bojov. Musíme prijať politické riešenie.“⁸⁸

William Rogers 25. júna 1970 vystúpil na tlačovej konferencii s mierovou iniciatívou, v ktorej obe strany vyzval na uzavretie prímeria v trvaní 90 dní a obnovenie misie Gunnara Jarringa na implementáciu rezolúcie BR OSN 242.⁸⁹ Egypt aj Izrael súhlasili, že prijmú iniciatívu. Deväťdesiatdenné prímerie malo vstúpiť do platnosti od polnoci 8. augusta 1970 izraelského času (o jednej po polnoci káhirskeho času). Dohoda ustanovila, že žiadna zo strán nezmení svoje vojenské postavenia v oblasti rozprestierajúcej sa 50 km na východ

⁸³ EL-GAMASY, ref. 54, s. 119.

⁸⁴ EL-HUSSINI, ref. 43, s. 186.

⁸⁵ HERZOG, ref. 9, s. 216.

⁸⁶ HELLEBRAND a RADINA, ref. 60, s. 158; KORN, ref. 55, s. 230.

⁸⁷ KISSINGER, ref. 80, s. 567-569.

⁸⁸ RABIN, ref. 64, s. 137-138.

⁸⁹ HAJKAL, ref. 59, s. 89.

a na západ od prielavu. Obe strany nemali ani vytvárať nové postavenia v tejto oblasti a akákoľvek činnosť mala byť obmedzená iba na údržbu existujúcich postavení alebo na výmeny a zaistenia jednotiek už tam umiestnených.⁹⁰ Egypt do stanovenej hodiny stihol dokončiť postavenia pre svoju sieť protivzdušnej obrany a ráno 8. augusta izraelskí piloti zistili, že proti nim stojí kompletná sieť raketovej protivzdušnej obrany bez porušenia podmienok prímeria.

* * *

Vojna na vyčerpanie bola najdlhšou vojnou medzi Egyptom a Izraelom, keďže trvala skoro poldruha roka, od marca 1969 do augusta 1970. V tomto období sa využívali pozemné, letecké, námorné a protiletecké sily. Jej politickým cieľom a jej vojenská stratégia a operácie mali zvláštnu povahu. Takticky to bola jedna z viacerých etáp v ozbrojenom konflikte medzi Egyptom a Izraelom po porážke v roku 1967 a v tomto zmysle sa líšila od úplnej vojny. Vojnu na vyčerpanie odborníci väčšinou neuvádzajú alebo ju spomínajú len príležitostne. Názory na ňu sa tiež rozchádzajú: niektorí Egyptania ju kritizujú buď preto, že nič nevyriešila ani vojensky ani politicky, alebo pre obrovské straty, ktoré vyčerpávali viacej Egypt ako Izrael. Iní došli k záveru, že *táto vojna* odsunula vojnu v októbri 1973 o tri roky.

Stratégia „vojny na vyčerpanie“ sa uznáva vo vojenskej praxi. Za istých politických a strategických podmienok, keď jeden alebo viaceré faktory – politické alebo vojenské – odsúvajú priamu vojenskú činnosť, vtedy sa „dlhodobý konflikt“ stáva vhodnou alternatívou. Vojna na vyčerpanie proti Izraelu bola rozpútaná po dvoch iných strategických etapách: vzdore a aktívnej obrane. Pre egyptské ozbrojené sily bola životne dôležitá a bola nutnou praktickou prípravou, ktorá umožnila prijať rozhodnutie o začatí vojny v októbri 1973. Dovolila tak stratégom a bojovníkom presadiť sa za ťažkých podmienok, ktoré prevládali po porážke v roku 1967. Ukázala, že egyptská rozhodnosť a nasadenie za oslobodenie územia boli dostatočne silné, aby obnovili dôveru, potom čo ju porážka takmer zničila. Nemožno pochybovať, že vojna na vyčerpanie bola obrovským bremenom tak pre Egypt ako aj Izrael, ale v konečnom dôsledku bola prínosnejšia pre Egypt.

Z politického hľadiska, vojna pre Egypt zaistila, že blízkovýchodný problém neupadol do zabudnutia a zostal prioritou pre supervelmoci a iné mocnosti. Znamenala tiež, že Izrael, napriek svojmu veľkému víťazstvu v júni 1967, nedokázal presadiť svoju politickú vôľu Egyptu, aby prijal priame rokovania a mier podľa izraelských predstáv. Navyše, táto vojna vyslala do celého sveta mocné posolstvo, že Egypt a frontové štáty sa nevzdali svojich okupovaných území a oslobodia ich vojenskou silou ak politické prostriedky zlyhajú. Konečne, znamenala tiež, že napriek trpkkej júnovej porážke, Egyptania nestratili vôľu bojovať a že Izrael zaplatil vysokú cenu za svoju prítomnosť na Sinaji. Z vojenského hľadiska, egyptské ozbrojené sily potrebovali nielen vojnu na vyčerpanie, ale aj útočné etapy vzdoru a aktívnej obrany. Tie im poskytli zásadný praktický výcvik v skutočných bojových podmienkach s Izraelom, alebo „očkovanie“ proti drsným podmienkam vojny. Egyptskí vojaci získali novú sebadôveru, dôveru vo svoje zbrane a velenie. Egyptské ozbrojené sily vyšli z tejto vojny s užitočnými lekciami, najmä o silných a slabých miestach vo vlastných radoch i v radoch nepriateľa.

⁹⁰ HERZOG, ref. 47, s. 21.

KAROL R. SORBY: THE WAR OF ATTRITION

The period dealt with in this study extends from the end of the Six Day War to the end of the Egyptian-Israeli War of Attrition. In diplomatic terms from the adoption of UN Resolution 242 to the American initiative of the summer of 1970 that brought the fighting between Egypt and Israel to a close and opened avenues for further negotiation. However, the War of Attrition was only a side-show in a world arena where Vietnam was the main event. Yet it was a deadly serious confrontation between a defeated Egypt striving to reassert itself as a regional power and a victorious Israel which saw little need to compromise with the vanquished. It was an expensive contest, although the losses seem small on a world scale. David Korn puts Israel's casualties at 3,500, of whom 750 were killed. Egypt's casualty figures have never been released, Israelis estimated them at 10,000. Egypt's losses were proportionally lower than Israel's, but they were a serious political and military burden for both countries.

Resolution 242 had a difficult birth. It came into being as a kind of last resort, after almost six months of frustrating and exhausting debate and after efforts to produce a more specific text had failed, so none rushed to embrace the resolution. The resolution called for the appointment of a UN special representative to promote agreement to reach an Arab-Israeli settlement. For this task a Swedish diplomat, Gunnar Jarring was chosen. Over the course of 1968 and into the early months of 1969 Jarring was to struggle to reconcile diametrically opposed Israeli and Arab interpretations in regard to the Resolution 242. Each side wanted all or nothing: Egypt wanted full Israeli withdrawal, while Israel required full peace. The failure of Jarring's efforts brought both a renewal of hostilities. After rearming and rebuilding its military forces, in March 1969 Egypt opened a war of attrition against Israel (solely within its own occupied territory) along the Suez Canal line, a war the Egyptians hoped would inflict such casualties on the Israelis that they would be obliged to withdraw. Concurrently, the USA and the USSR began negotiations aimed at achieving an Arab-Israeli settlement.

This war was marked by a major miscalculation of Soviet intentions by the United States and Israel. Neither took seriously a warning from the Soviets that they would have to do something if Israel did not stop its deep penetration raids into the Egyptian heartland in early 1970. When the Soviets subsequently made a major commitment of men and equipment to defend Egypt against these raids, it came as a shock to both the Americans and the Israelis, both of whom were victims of their perceptions regarding Soviet behaviour and, at least in the case of the Israelis, their obsession with bringing down Jamāl 'Abd an-Nāsir.

The implications of this Soviet move were far too grave for the USA to ignore. The initiative that the USA launched in June 1970 was informally dubbed the "stop shooting, start talking" proposal. Those were precisely its two components: a cease fire and an agreement to resume negotiations. In drawing up this proposal the USA went straight back to the language of Resolution 242. Washington calculated that if Egypt were to agree to a cease-fire and to resumption of negotiations, Israel could not refuse. The Egyptian-Israeli War of Attrition ended in stalemate in August 1970. This fact was poorly understood in Israel, where the war was deemed a success for Israeli arms. This minor war laid the groundwork for the Egyptian offensive in 1973, led to the first Soviet commitment of troops to the defence of a state outside the Eastern bloc, and posed a major, and eventually frustrating, challenge to the Israeli army, whose apparent military triumph had unforeseen consequences.